

כשה
AVSPICIIS
RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI,
SERENISSIMI DOMINI,
DOMINI
FRIDERICI AVGVSTI,
PRINCIPIS REGII ET ELECTOR.
SAXONICI HEREDIS,

&c. &c.

DISPVATIONEM PHILOLOGICAM,
DE

ג ב י ע ה י ד ס ך

ex Gen. Cap. 44. v. 5.

CENSVRÆ ERVDITORVM PVBLICÆ SISTVNT,
PRAESES

M. IOH. CASPAR. Brause/
ROSVINO-MISNIC.

RESPONDENS

MAVRITIVS GVILIELMVS Wagner/

MARTISVRG.- MISNIC.

Ad d. VI. Martii Anno Christi 1706.

In Auditorio veteris Collegii,

Horis Pomeridian.

VITEMBERGAE,

PRELO CHRISTIANI SCHROEDTERI, ACAD. TYP.

VIRIS
NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, DOCTISSIMIS,
DN. M. GODFRIED. STEIN-
BRECHERO,
DN. PETRO PAVLO FEKNO,
DN. JOHANNI STEPHANO
ROSTEVSCHERO,
RECTORIBVS LYCEI, QVOD
TORGAVIÆ FLORET, CELEBERRIMIS,
DOMINIS PATRONIS, FAVORIBVS ET
PRÆCEPTORIBVS, OMNI FILIALI CVLTV
DEVENERANDIS, PROSEQVENDIS,

Gratam pro summis in se beneficiis,
mentem declaraturus,

Exercitium hoc Academicum

facrum esse jubet

Obstrictissimus, deditissimusque
M. Joh. Caspar Krause.

Tfi Israelis posteris maxime laudi ducitur, quod, dicente Elia Levita in Præfat. sui Methurgeman, שלשה רבדים לא שנו ישראל במצרים שמותם ולבושם ולשונם Tria non mutarunt in Ægypto Israelitæ Nomina sua, vestitum suum, & linguam suam; Majoritamen fuisset, si quartum etiam, Religionem videlicet, addere possemus, quam vitio *πλοῦθος* turpissime istos conspurcasse, præter clarissima Scripturæ testimonia Jos. XXIV. v. 14. Ez. XX. v. 7. 8. Cap. XXIII. v. 3. 8. alibique occurrentia, vel vitulus iste ab Aarone ex auro confectus, in quo Israelita apostata more idololatrico Deum venerari non est veritus, luculenter manifestat. Quo vero tempore digressio a vera religione Jacobæa detestanda cœperit, illud Historicis, qui in diversas hic abeunt partes, dijudicandum relinquimus, id tantum e re nostra esse ducentes, ut Josephum Patriarcham, qui primus sedem fratribus per CC. annorum, & quod excurrit, intervallum in Ægypto procuravit, cujus vitam sanctam, integram, scelerisque puram in sacro codice relatam legimus, autorem & principem hujus *μεταμορφώσεως* nullatenus extitisse demonstremus. Equidem inficias ire non possumus, vanam superstitionem per gentes fusam, maxime quoque Ægyptiorum animos vel ipsis Josephi temporibus, imo jam tum ante ejus in Ægyptum adventum occupasse, & ita excrevisse, ut delubra sua, tanquam in sede propria, hac in regione Diabolus exstruxisse videretur. Absit vero, Josephum his statuamus superstitionibus deditum, uti ex divinationibus & auguriis quibusdam Ægyptiorum ipsi male imputatis, sanctitatem ejus nonnulli destruere conantur, repudio fidei Jacobææ misso, eandem cum fœdissima labe *πλοῦθος* unquam commutasse. Siquidem, ut alia taceamus argumenta innumera, Patriæ religioni ac moribus tam arcte constanterque adhæsit, ut ne ossa quidem sua, postquam fati celsisset, Ægyptiorum regioni, ne vanis fortassis exponerentur superstitionibus, relinquere voluerit, sed fratribus, ut in Canaan secum, appropinquante liberationis tempore, deportarent, severe injunxerit. Erat enim ita demens Ægyptus, ut quæque videbat, Deos cole-ret, adeo, ut numina istius juxta Colophonium, Andridem, Lucanum, Juvenalem, aliosque naris emunctioris Poëtas Ethnicos Ægypti portenta deri-dentes, nascerentur in hortis, volucresque ferasque Deos sibi posuerint. Hinc tandem, ceu ex fonte, tam varii cultus, tamque diversa divinationum ac rituum genera propullulavere, ut ea ore recitare, nec dies sufficeret. Alii enim ex motibus astrorum futura prælagientes, loco numeroque Deo-rum juxta Rab. Gedaliam in *קראו אלהות* *קראו אלהות* ista habebant: *קראו אלהות*

κυλινομαντείαν, vulgo sic dictam, exercuerit nec ne? pedem promoveamus, fontem & derivatos inde versuum rivulos per sequentia aperiemus.

Textus Ebraeus.

הלוא זה אשר ישתה אדוניכו והוא נחש ינחש כוהרעתם אשר עשותם:

Targ. Chald. Onkelof.

הלא דון רשתו רבוני ביה והוא כרקא מברק ביה אבאישתון
דו-עברתון:

Syriac. Verf.

וְיַדְבִּיבִי אֱלֹהִים אֲנִי אֶמְסַבְּרִי אֶלְלִי כֹס מִלִּי: אַל
מַלְלִים מַלְלִים כֹּס אֶבְלִי: כֹּס מִלִּי:

Arabic.

اليس هذا النبي يشرب سولاي قبيد وهو
اسما املاككم بيد اسم اسم قبيلا صلاتم

LXX.

Ὁυ τὸ τό θιν, ἐν ᾧ πίει κύριός μου; αὐτὸς δὲ οἰωνισμῶ οἰωνίζεται ἐν
αὐτῷ πονηρῶ συντετέλεσθε, ἃ ποιήκατε.

Vulg.

*Scyphus, quem furati estis, ipse est, in quo bibit Dominus meus, & in quo
augurari solet, pessimam rem fecistis.*

§. 3. Ut vero, quid de divinationibus sit sentiendum, quæque aliorum & nostra quoque sit sententia, Lectori plenius constet, pauca, priusquam ad rem ipsam propius accedimus, hic esse prælibanda existimamus. Scholæ Philosophorum veterum varias de divinationibus professæ sunt sententias. Epicureorum Secta, & aliorum nonnulli Philosophorum, omnes divinationes & futurorum prædictiones, pro meris nugis & imposturis, quas superstitiosa hominum mens sibi excogitasset, æque habendas esse arbitrabantur. Demonax hinc ad divinatorem ita: Quid, inquit, tua divinatio prodest, si quæ fati decreta sunt, omnino sunt eventura. Bis miser esse epis, qui mala, quæ vitari non possunt, amas inepte præscire. Cui & jam Diogenes Cynicus, interpretes & Conjectores futurorum audiens: nulum homine animal esse stultius, applaudebat. Laert. Lib. 6. Stoici contrario, quocumque fierent modo, divinationes pro sacrosanctis, & θεῶν humanæ menti infusus venditabant, ὅτι θεῶς Φιλοσόφως περινοείται τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ γενησόμενα αὐτοῖς προσημαίνει. Hinc Chilon munus Deorum esse divinationem, quæ ratione, ab homine insigni virtute prædico, percipi posset, putabat, & ipse, ut ex Insula Cythera summum oriretur malum Lacedæmoniis, quod in Demarato impletum esse perhibent, fertur vere prædixisse futurum, teste eodem Laert. Lib. I. Cap. 2. Peripateticorum

rum scholis via placebat media. Duo enim statuentes divinandi genera, Artificiosum unum, Platoni in Phædro *Θιωριστικόν*, quod ea, quæ conjecturis & eventibus animadversa & notata, complectebatur, damnabant, quo cum vaticiniis ex astris & elementis captis, observationes portentorum, auguria & id genus alia spectant; quorum vanitatem & inprimis Aruspicii, quo focus populo fieret, demirantem, & quod non rideret aruspex, quoties aspiceret aruspicem, quærentem Catonem Seniore. Cicero Lib. 2. de divin. producit. Alterum vero genus Peripateticis Naturale dicebatur, Platoni *Μαθητὸν* seu *μαθία*, quod omni carebat arte signisque præcedentibus. Et huc insomnia, furore agitatorum & mortis proximorum vaticinia, raptus Poetarum, Sibyllarum &c. pertinent. Hoc vero maxime approbant, & *ἐμφύτω τῆς μαρτείας δύναμις ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων ψυχῇ*, nec non simulacris & imaginibus rerum futurarum & latentium menti, quod agebant, impressis corroborare maximopere conantur. Quam etiam animæ facultatem Cratippus ex præteritorum reminiscencia, & jam præsentium perceptione, sed *Φαννομένης* colligere allaboravit. Cui et Gregorium M. Lib. 4. Dial. 26. ipsam aliquando animarum vim subtilitate quadam sua aliquid prævidere, asserentem, quidam adscribunt, quem tamen B. Balduinus in Cas. Consc. de Divinat. excusat optime. Nos licet ex toto, neque Epicureis, omnes futurorum prædictiones rejiciendo; neque Stoicis quascunque, aut Peripateticis, Naturale tantum genus, pro veris venditando, adstipulari possimus; animam tamen humanam rerum futurarum simulacra habere, viresque animæ non impeditæ, naturales de futuris dijudicare posse, omnemque ex his divinationem, ex operatione, permittente Deo, Dæmonum proficisci, cum August. Lib. 12. Gen. ad lit. Cap. 13. & Thoma passim) falsum utique judicamus. Loquatur adhuc pro nobis Balduinus l. c. Omnem prædictionem, quæ non ex causis naturalibus aut conjecturis est, vel esse a Deo, ut Prophetiæ sacrorum Vatum, vel a Diabolo, ut divinationes proprie sic dictæ, ita concludens & asserens verissime.

§. 4. His itaque præmissis, methodus & ordo disquisitionis nostræ requirit, prius enodare voces, quæ potissimum huc faciunt ac respiciuntur, quarum hujus loci prior est *גבע*, quæ quidem in nostro versiculo *כִּי דֹּפְתָוּ* non legitur, extat tamen implicite in his *כֹּן אֶשֶׁר יִשְׂתָּה כֹּן* & repetenda ex vers. 2. hujus Cap. Significat autem ista Scyphum a Rad. in-
usit. *גבע*, unde *גבע* collis, monticulus. hinc *גבע* sive *גבעה* & *גבעות* Urbes in colle exstructæ, quarum duæ in Israel olim extabant: Altera sc. in Tribu Benjamin & vocabatur *אלהים* ic. *גבעת בנימין* vel *גבעת שאול*,
quia

quia Patria Saulis erat, & per tempus quoddam arca foederis ibi commorabatur. Altera in Tribu Judæ, quæ גבעת המורה Gibeā speculationis appellabatur. Ab eadem hac radice מנבעות, Galeros seu Tiaras, quæ incurvi, seu alti pilei sunt genera, Philologi derivant, qualia inpr. Orientalium gentium Sacerdotibus, Israelitis, Persis aliisque communia fuerunt. Conf. Josephi Antiqv. Lib. 3. C. 8. & Aben Esra ad Exod. 28. Simile ornamentum, sed cacumine quodam instructum Persarum Regibus fuisse familiare, Seneca de Benef. Lib. 6. nos docet. Hodierno tempore Papam Romanum tali ornamento tribus coronis cincto, cui Dux electivus Venerorum, quem Doge Itali vocant, jungendus, superbire comperimus.

§. 5. Vocem גביע Onkelos transtulit כלירה Scyphus, quæ vox bene derivari poterit ab Arab. قلع collegit aquam, lac, vinum LXX. reddidere κίον, ex Athenæo Asiaticum, & Nicomacho specialiter Persicum Poculum X. cotylarum capax, vid. Jac. Bonfrer. in Comment. h. l. Nos, quia non multum interest, sive sciamus, sive ignoremus, non adeo solliciti de his erimus, sive fuerit Patera, siva Amphithetum, sive Synthesis, Anaglypha, Diatretum, Cissybium, aut aliud quodpiam scyphorum genus; Procul dubio tamen, si ex vocibus גבע & מנבעות, & quam alii ex eadem rad. deducunt גבעור culmus, conjecturam facere licet, formam seu potius figuram eandem, quam Conoides, repræsentasse dicendum erit; sicuti res omnes per has voces significata, eandem Coni figuram indigitant. vid. Lexica.

§. 6. Mittamus hac ratione Calvinum in Comment. Cap. 44. Gen. mirantem, Scyphum ex argento confectum, cum tamen Josephus in tanta opulentia & divitiarum copia ex aureo calice bibere potuisset. Opinatur hic inde, iis temporibus, vel fuisse majorem seculi continentiam, vel tribuendum esse Josephi, quod in summa licentia mediocri cultu contentus fuerit, temperantia. Nisi forte propter cælaturæ artificium, hoc argentum pluris fuerit auro, ut sæpe majoris pretii est forma, quam materia, uti Homerus Iliad. 23. tale argentei poculi genus describit:

Αργύρεον κρητήρα πτωγμένον, ἔξ δ' ἄρα μέτρα
 χάνθανεν, ἄνταρ κάλλει ἐνίκα πᾶσαν ἐπ' αἶαν
 Πολλὸν, ἐπὶ Σιδόνες πολυδαίδαλοι εὐήσκουσιν.

Et Ovid. Lib. 13. Metam. v. 648. ejusmodi Crateris mentionem facit.

Miserat hunc illi Therfes, fabricaverat Alcon
 Myleus, & longo cælaverat argento.

Cum quo Ursini & Gualterii opiniones, quod literis mysticis signatus hic Josephi scyphus, & inter sacra relatus fuerit, conferri merentur, de quibus infra. Sufficit nobis, quod iste scyphus, quotidianis conviviis in-

vive-

sive de Dracone *وَقِيلَ أَن الْهِنْدِيَّ يَأْكُلُونَ لَحْمَ التَّمِيمِ فَمَلَمُونَ* Sic Auguriorum Praesidem Graecos veteres in serpentis forma coluisse constat, ac proinde Pythium dictum. Hebr. vero *פתח* serpentis est genus. Et Mosis Python est *אוב* voce Aegypt. Serpentem notante. Hinc pessima superstitio & augurium: *שאר אוב* Quærere Pythonem.

§. 9. Licet vero quadantenus vocem *Προμαντεία* significare admittamus, & ita Bocharto adstipulemur, non tamen adducet nos, ut credamus, solam *ὀφιομαντεία* hac eadem indigitari. Dicimus potius *Προ* seu *διομαντεία*, ut genus suas species divinationum complecti; id quod etiam facile possemus comprobare, nisi jam Scriptura S., Lexicographi, aliaque Ebraeorum scripta dudum id evidenter demonstrassent. Sic enim erat Augurium apud Veteres. I. Ex cælo, tonitru, fulminibus, nubibus aliisque meteoris. II. Ex diris quibuscunque admirandis; Ubi aliud *ὀμοσσομαντεία*, de iis, quæ insolito more in ædibus animadversa. ut Terent. in Phorm.

- - - *Monstra evenerunt mihi;*

Introit in aedes ater alienus canis.

Anguis per impluvium dicitur de regulis.

Aliud *παικίδιον* Vibratorium, ex insuetis & præter naturæ ductum motibus in corpore motibus. Cujus ridiculum, at maxime superstitiosum legitur in Talmud. in Sanhedr. f. 94. *האי מאן רמבעית אף על גף דאיתו לא חזי מוליה חזי מאי תקנתיה לונשוף מרוכתיה ארבעה גרמירי אינמי לוקרו קריאת שמע ואי קאי במקום המנפת לומר הכי עיזא רבי טבחא שמינ' מיאני*. Aliud *εὐόδιον*, ex iis, quæ in viis præter spem obviam fuerant. ut Horat. Lib. 3. Od. 27.

Rumpat & Serpens iter institutum,

Si per obliquum similis sagitta

Terruit mannos.

III. Augurium capiebatur ex conspectu inopinato & insolito quadrupedum, quod tamen ad secundum genus non incongrue reduci potest. IV. Quod primo loco referendum potius fuisset genus, erat ex avibus; ubi iterum dicebatur aliud Augurium stricte sic dictum, cum avium garritus, volatus & cantus observabantur, & inde futuros enarrabantur proventus: ut si cornix a læva, corvus a dextra cantabat, sinistri quid instare dicebatur. Aquila insidens Capiti alicujus, eum regnaturum significabat. Aliud Auspicium, cum ex Volucrum passu, cursu & volatu futura prænuntiabantur, cum columbæ deserebant domum, cum pulli recusabant cibum. Idem cum Appio Claudio bello Punico apud Siciliam prælium navale jam in itinere accideret, projici pullos in mare iussit, additis verbis: Siquidem esse (edere)

dere) nolunt, bibant. Teste Cic. Lib. 2. de N. D. vel, cum ex ore pullo-
rum aliquid decidit, uti in Baal Hatturim Commentat. Cabbalist. מנחש per
Notaricon significat: מפי נפלה חתיכה שלי. Aliud tandem Aruspicium
erat, cum ex volucrum & aliorum animantium extis, intestinis, vibris &
visceribus præfagia detorquerentur. Significatio itaque נחש propria in-
digitat Augurium in genere, omni respectu ad speciem quandam remoto.
conf. Autor. supra citat. & add. Artem. Daldianus de Auguriis cum Rigal-
tiii not. Aug. Niphus de Augur. Jac. Schalleri de Divinat. in Cic. Libr. Tal-
mud. Sanhedr. C. 7.

§. 10. Impropria significatio verbi נחש est: Scrutatus, expertus est, in-
quisivit, investigavit, conjectavit; & secundum Schindlerum in Pentagl.
Tentavit, probavit: Cui significatui vocem נחש Serpens, draco, natales
alii debere malunt, probando id ex Gen. 3. 1. ubi dicitur, quod נחש היה
עשה וחוה מכל חית אשר עשה יהוה ערום, id quod ipse Salvator noster dicen-
do: γίνεσθε Φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, affirmat. Sic, ut nonnulli volunt, Vete-
res Rabbinii talem perferutorem prudentem Regem dixerunt Salomo-
nem; Ita R. Selemo de עו כתיב בפסיקתא: חכם היה כשייר כך כתוב בפסיקתא Et
hinc illud dictum ejusdem: שומע עוף מצפצף ומכין לשונן, de callido
homine in proverbium abivit.

§. 11. Formale hujus augurii false imputati Josepho, est *κλυκομαντία*,
quam etiam nunc explicare, res ipsa postulat. Quoniam vero hac in re
tam mendaci ac falsa describenda, quod non miramur, scriptores maxime
dissoni sunt, variasque sibi sententias fingunt, nonnullas, ad meliorem hu-
jus fuci & vitii manifestationem, quæque lectu jucunda videntur, paucis
in medium proponemus. Primo hujus divinationis formam constituunt
ὕδρμαντῖαν, vulgo sic dictam, quæ variis modis a gentibus diversis
exercebatur. Cyathus implebatur aqua, annulusque filo suspensus libera-
batur in aquam, atque ita conceptis verbis poscebatur a dæmone declara-
tio & confirmatio rei quæsita. Si quid proponebatur, quod verum, an-
nulus suo nutu non impulsus, feriebat cyathum constitutis ictibus. Hac
usum Numam Pompilium, & evocatos in aquam Deos consuluisse, ferunt,
conf. Pencerus de Divin. Vel conjiciebantur in aquam quietam lapilli tres,
& observabantur gyri ad ambitum corporis continentis diffusi, trifariam-
que mixti inter se & impliciti. Fiebant & Divinationes *ὕδρμαντικοί* ex
impressionibus aqueis aquarumque fluxibus, refluxibus, exundationibus,
defluxibus, tempestatibus, coloribus & imaginibus, quæ in aquis refulge-
bant; uti & hodie apud vulgum pessima hæc superstitio adhuc obtinet,
& festo nativitatæ Christi sanctissimæ exercetur. De Hydromantia
Varro annotavit, puerum quendam in aqua effigiem conspexisse, quæ quin-
quagin-

quaginta versibus omnem Mithridatici belli eventum expresserit. Hic referri merentur Junonis vocata palus, non procul ab Epidamno Laconum oppido, & quæ in Lib. de Mirabilibus Mundi, falsæ Arist. adscripto, de Fonte Palifcorum in Sicilia notantur.

§. 12. Secundo *λεκανομαντεία* seu *κυλικομαντεία* memoranda venit, de qua PSELLUS, & imprimis Julius Serenus Lib. 9. de Fato C. 18. Assyrios, inquit, legimus & Chaldaeos Ægyptiosque pelves aquis replere solitos, in quibus argenteas laminas lapidesque preciosos certis characteribus signatos ponebant, & quibusdam verbis prænuntiatis dæmon advocabatur, qui vocem instar sibili ex aquis edebat, responsa eorum, de quibus consulebatur, reddens. Ex nitidis tersisque rebus aliis, in quibus quæstiarum rerum imagines a diabolo confictæ videbantur, antiquitus divinabatur, κατ' ἔργουμαντεία vulgo dicta. conf. Casaubonus in Spartiani Julianum. Qualis & fons Cereis in Patra, in quo injecto speculo, si ægroti hilarior resplendebat vultus, sanitatem, si tristior, mortem prælagiebat insecuturam. Nihil dicamus de *χευταλλομαντεία*, *Ουρομαντεία*, *κοττοβομαντεία*, seu divinatione per æneam phialam, quæ hic locum suum inveniunt. De *ἄεροςμαντεία* seu spectrorum, quæ in aere apparebant, atque, vel de futuris, vel de præteritis monebant, hæc ad *κυλικομαντεία* spectant: Convoluta mappa imponebatur Capiti, in hanc cyathus aqua plenus statuebatur, levique susurro, quod exigebatur, erat recensendum. Ad ea verba, si aqua efferbuisset, affirmari & approbari, quæ inquisita erant, censebantur. Quo pertinet *οἴνουμαντεία*, cum observatis iis, quæ in vino aut vasis vinariis fiebant, futura prædicabantur. Sic Lydi, Iberi, Persæ & Thraces non ex avibus, sed maxime ex vino observant auguria.

§. 13. Hugo Grotius putat *κυλικομαντεία* hoc loco per *ἡ ψηνη ψηνη* notatam ab aliis, eam fuisse, quod scyphus usurpatus fuerit in sacrificiis, quibus præparatio facta sit ad præfagia. Sic ex Scholiaste constat, qui ad illud Pacis Aristophanicæ: *πρῶτον δὲ σοι δῶρον δίδωμι τὴν δ' ἵνα σπένδῃν ἔχεις. Τῆτο παρεπιγραφή. Τῆτο γὰρ εἰπὼν δίδωσι αὐτῷ φιάλην χευστήν.* Conf. Calov. Bibl. Illustr. ad h.l. Et si Clementem Alexandrinum Strom. 6. evolavamus, habemus usum crateris in auspiciis: & jam apud Homerum multis in Locis. Sic Iliad. XVI. ubi Achilles Jovi libat vinum

Ἔνθα δὲ οἱ δέπτα ἔσκε πετυγμένον, ἃ δὲ τις ἄλλο
ἔτ' ἀνδρῶν ἴννεσκεν ἀπ' αὐτῆς ἀΐθουπα ὕνον
ἔτ' ἐπὶ πρῶ σπένδσκε θεῶν, ὅτε μὴ διὶ πάτρι.

Alii alium, quo rite *ψηνη* explicari possit, describunt modum. Ridiculum

culum adhuc sane, quod refert Gerhardus in Comment. & Mich. Christ. Tieroff in Vinc. Judæor. Sacr. ad verba Gen. 43. 33. וַיִּתְמַדוּ הַחֲנֻשִׁים אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ fuisse ex Ebræis, qui miratos dixere fratres dispositionem a Josepho, cui se putabant incognitos, institutam secundum morem apud Ebræos & Patrios lares in mensa receprum, quo scilicet singuli juxta ætatem collocati fuerint. Josephum vero hoc præstitisse per augurationis speciem, adhibito scypho, eodemque percussio ad singulos scyphi tinnitus, quemque suorum fratrum ex nomine appellasse & considerare jussisse, idque esse, quod præsentis loco dicitur, Scypho ipsum augurari solitum. Hoc modo putant non nulli, sortilegium ex scypho jactum vocasse fratres ad institutum convivium. Vrsinus in Anal. P. I. paulo aliter de sortibus sc. consultor iis in scyphum conjectis, hanc *κυλομομαίτεια* explicat. Sed nos diutius huic rei immorari, operæ pretium non judicamus, hinc, quia hunc modum augurandi & divinandi, nec definire possumus, nec citra maculam Josepho aspersam debemus, in medio ea relinquimus.

§. 14. His potius deductis & explicatis, quoad fieri potuit, ad veram hujus fontis explicationem progredimur. Et licet משל הקרמני moneatur; טוב עוללת הראשונים מכצור ראורונים Non tamen absterremur nostram etiam sententiam addere, applaudentibus præprimis viris maximis. Priusquam vero id fiat, examini subjiciamus tam variorum varias sententias, easque, quæ sanctitati Josephi labem minantur inferre, & a Veritatis tramite aberrant, removeamus. Secundum enim significatum voc. נחש Proprium, quem Auguratus est, posuimus, obviam nobis sunt ii, qui vel ipsum Josephum censent augurem, vel augures consuluisse, vel talem se simulasse &c, uti nunc videbimus. Inter tam multos jam assurgit contra Josephum, Magiam, si non veram, tamen simulatam isti affingens Joh. Calvinus in Comment. in Gen. C. 44. & graviter hac augurii simulatione eum peccasse, autmans. Præterquam, inquit, quod auguria profiteri illi nefas fuit, perperam & indigne cœlestis gratiæ laudem transfert ad dæmonia. Prius negabat, se idoneum fore somnii interpretem, nisi quatenus veritatem Deus suggeret, nunc totum illud gratiæ Dei elogium oblitterat, & quod deterius est, Magum se jactans pro Dei Propheta, impie profanat Spiritus S. donum. Certe in hac simulatione graviter eum peccasse, negandum non est. Calvino, Marc. Frid. Wendelinus in Phil. Moral. & David Pareus in Operib. Theol. Exeg. eodem, sed hic mitiori in Josephum animo favent, & quanquam multorum hic ipse sanctitatem ejus infimulet; aulicam scilicet exagitationem nimis esse seriam & periculosam, eo quod scyphum ingesserit dolo, quod Magicas artes probare & suas facere videretur, fratresque in fontes calumniose infimulaverit fœdissimorum criminum, ingra-

ingraticudinis & furti, si facta ad juris Regulas examinentur; quia tamen saepe sancti motus, quibus agantur & agant, singulares haberent, ut instinctu peculiari illud factum sit, fieri potuisse statuit, Andreas vero Rivetus Comment. nostro Cap. durum videri putat, tali crimine Josephum gravare, ac si donum cognoscendi arcana a Deo acceptum, obscuraret & gloriam transferret in partes illicitas, etsi simulatione. Noster B. Megalander in eadem quidem opinione est, quod augurem se simulaverit, sed maxime quoque, ut Josephum excuset, laborat: Lulisse, inquit, & finxisse Josephum, se haberi debuisse pro Mago, quasi dixerit: Debebatis cogitare Ægyptum abundare auguribus, ariolis, incantatoribus, ac inprimis principem ipsum harum artium peritum esse. Et ita simulasse, se nosse eorum consilia, qua simulatione augetur fratrum trepidatio &c. Hunc sequitur Osiander eidem sententiæ, non quod Joseph impiis Superstitionibus esset deditus; Sed ut melius dissimularetur adhuc, quod Ebræus esset, utque minus fratres ipsum ante tempus destinatum agnoscerent, adstipulans. Quo cum idem sentit Joh. Gerhardus & Mercerus. Atque hi potissimum sunt, qui nostrum Josephum excusaturi, omnia, quæ alii intendunt contra Vitæ ejus integritatem, maximopere declinare student. Eandem & dudum jam hic ingressus viam Augustinus, non serio, sed per jocum, non malo in fratres animo, sed bono atque pio omnia Josephum egisse existimans. Theodoretus Josephum non assertivis, sed interrogativis usum fuisse verbis, opinatur. Thomas & cum eo multi, quos recensere omnes spatium chartæ prohibet, ex hypothese Ægyptiorum eum locutum esse, sibi persuadent, quia hæc gens, qua amentior & stolidior his superstitionibus nulla, Josephum tanquam Principem talem credebat, qui somnia Regis, tam felicissimo eventu, de quo tota Ægyptus tunc lætabatur in hac annonæ charitate, sit interpretatus.

§. 15. Alii nodum hunc intricatum feliciori gladio, conatu ut ut æque vano solvi posse, certissime rati. Animum enim induxerunt, ut crederent, Josephum de Scypho quo venerit, aut quis furto eundem abstulerit, vel augures consuluisse, vel ex ejusdem amissione malum augurium seu omen, quod sibi ruinam minaretur, cepisse ac futurum autumasse. Siquidem ex eo, quo uti hoc calice cœpisset, prospere semper omnia & ad voluntatem cessissent. Illam, qui sententiam probant sunt Chytraus, Josephum divinatores consuluisse, ut sciret, quis scyphum surripuisset, exponens, & Cyriacus Spangenberg in Tab. in Pentateuch. evulgatis. Vtrique huic sententiæ gens Judæorum cum suis מפרשים plurimum favet. Sic Rab. David Kimchii in h.l. נחש ינחש בו: וישאל מנשחים כעבורו ויש מפרשים שהוא עצמו ינחש בו כלומר יחשיב אכרת הגביע לנחש רע לעצמו

כֹּה לְעִצְמוֹ שֶׁאֵבֶר מִמֶּנּוּ הִכְלוּ שְׂוֵתָהּ כֹּה
Illam & Rabi Jonas v. 15. his apprehendit, nec non R. Selem. ben Melech in
אִישׁ כְּמוֹנֵי יוֹשׁ מִנְחָשֵׁי כִי אִישׁ כְּמוֹנֵי יוֹשׁ מִנְחָשֵׁי
& facta Josephi probandi & improbandi necessitatem sibi imponat, nihil præjudi-
ciji inde oriturum Josepho. si etiam dicamus, œconomus, quæ locutus est, men-
ticum fuisse, statuit. Sed cum Josephus ipse demandavit hæc verba, & ejus jussu
Oeconomus annunciavit, temere ab expressis Scripturæ verbis deflectere integrum
nobis non videretur.

§. 16. Sunt etiam, qui כֹּה non in malo sensu, sed ἀγαθοπροεπιως, pro mera di-
vinatione divina Josephum ab omni vitio, & mala de auguriis & artibus magicis il-
lata fama vindicaturi, accipiunt, & hinc donum ejus Propheticum hoc in loco, quip-
pe quod Egyptiis maxime notum & a Pharaone Cap. 41. Gen. in verbis הַנְּמָצָא
כֹּה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ multum dilaudarum, manifestare student. Qui-
bus applaudit Andr. Riverus in Exercit. & Math. Polus in Synopsi Critic. Inde
ultimus, facillimam esse resolutionem hujus loci, dicit, si de divinatione divina in-
telligatur, q. d. Oeconomus: Putabitisne, posse vestrum furtum celare herum me-
um? an nesciebatis eum divinare occulta, hoc & nomen ejus צַפְנֵת פַּעֲנָה docere
vos potuit. Quamve hujus loci esse sententiam indicasse dudum Rupertum Tui-
tensem L. 9. in Genes. asserit.

§. 17. Sed B. Abr. Calovius l. c. in Comment. ad Gen. ad horum explicationem re-
ctissime monet, non decere Josephum hanc jactantiam a se ipso prolaram. Unde e-
nim, inquit, constabat fratribus Josephi צַפְנֵת פַּעֲנָה a Pharaone Josepho inditum
fuisse. Est enim, uti demonstravit Pfeifferus hoc nomen Copticum, cujus lingvæ
fratres Josephi expertes, tam cum Egyptiis, quam ipso cum Josepho per interpretes
hinc locutos esse Cap. 42. Gen. legimus. Et sane, si etiam compertum hoc nomen
& exploratum habuissent, non tamen talem, qui maleficos aut furta abscondita
scire, sed futura Dei judicia per Spiritum S. revelata, cognoscere & indicare
poterat, notare, est in propatulo. Sic Simulationem irreligiosam Josepho a Cal-
vino false adscriptam, jam ipse Augustinus, Lutherus, Gerhardus &c. supra refuta-
runt & discussurunt. Non enim erat animus & finis nocendi & fallendi fratres, sed
tantum probandi, quo in Benjaminum essent affectu. Constituerat enim fratribus
se manifestare, quibus etiam jam tum evidenter notum erat & perspectum, quod
Josephus tam probus ac pius, ut nequaquam, Jacobæ fide relicta, Egyptiorum
artibus Magicis studuerit. Quibus itaque illud grave peccatum plane evanescit.
Quantum ad Dav. Kimchi aliorumq; Rabbiorum. de consultatione augurum, &
capro malo hinc omine, varias opiniones, precarias, & si etiam istas velimus excusa-
re per simulationem, cum veritate minus convenientes esse, didicimus. Concidunt
enim sponte sua hæc difficultates, ubi tutiorem ingredi viam nobis datum est.

§. 18. Ad impropiam vocis hujus כֹּה significationem manum nunc movemus
ulteriorem, ubi diversæ iterum ac variæ explicandi rationes sese nobis objiciunt.
Chaldaeus enim Paraplastes Onkelos autentica reddit בִּרְקָא מְכַרְקָא quærendo
quærens deperditum calicem, quæ non adeo nobis improbanda videntur. Tentan-
do, experiendo, examinando, Versio transtulit Samaritana & Arabica : لَمْ يَدْرِكْ
وَأَمَّا سَامَارِيتَانِ Schol. Samarit. ἡ ἀντιπερὶ πειρασμῶν περὶ αἰῶν ἐν ἀντιπ. Sam.
Bohlius Diss. 10 pro formali eruendo, per regulam suam rusticam hunc explicans lo-
cum Vocem כֹּה per: Petiit profunda, constituit: Mein Herr der Joseph probirt mit
den

den Becher die Redlichkeit der Leute / welche ein verborgenes Ding ist / und versucht / ob sie auch Diebe sind / er löset ihn Raum / und forschet / wie sie mit dem Becher umgehen / ob sie ihn stehlen oder nicht. Sed B. Pfeifferus in Dub. Vex. h.l. Quod hoc formale pluraque alia Clariss. Bohlius male assumat, bene monet, id quod et Joh. Musæus in Exercit. contra Bohlium editis dudum erudite demonstravit. Hunc Bohlium in ea jam sententia præcessit Aben Esra, quando ad vers. 15. Cap. 44. Gen. sic ait: Nesciebatis virum ejusmodi advenarum fidem probare, an nempe picatas haberent manus & furaces unguilas. Nostro hoc in loco dicit: **הוּא נִסָּה אֶתְכֶם כִּי לֹדַעַת אֵם אַתֶּם** Cui opinioni calculum addunt Sant. Pagninus. Joh. Piscator & Mich. Christ. Tieroff. l.c. Franc. Junius ac Tremellius sic enodare rem volunt: Nonne ipse certo experimento didicit per illum, quales sitis i.e. hoc demum facto Domino meo fraudes vestras, quibus haecenus conati estis eum illudere, innotescunt.

S. 19. Hunc etiam significatum sed per modum Josepho indignissimum Corn. La-pide in Comment. ad hunc loc. & Georg. Calixtus in historia Josephi, recipiunt: Ille his verbis sensum accommodat: Ioseph ergo hunc Scyphum vino plenum hospitibus suis propinando naturaliter divinabat, & explorabat hospitum suorum temperantiam, prudentiam & arcana cordis (in Vino est veritas) & hinc explorabat, quis fratrum in Benjaminum sit animus. Hic, eodem modo scyphum sæpius propinando, ceu fidiculis arcana expressisse autumat, secundum fortassis edictum R. Eleazaris: **כִּי בְכַעַס בְּכַעַס אֶרֶם נִיכָר כְּכֹס בְּכֹס** aut, ut eleganter Arabs effectum arcanorum revelatorum exprimit: **سِرٌّ اسْمُهُ ان سِرٌّ ان سِرٌّ** **وان سِرٌّ اسمُه لَد ان ظم** Sed ebrium & istum esse oportet, qui summam viri hujus pietatem & sanctimoniam ita profanare non veretur. Namque Josephum omnibus de voluntate divina edoctum modis non fugiebat, dona Dei dilapidare iisque abuti malum esse & peccatum maximum, unde ob summam, ut ipse Calvinus c.l. existimat, temperantiam, nec auro, sed argento tantum usus est in conviviis. Opiniones Aben Esra & Bohlii, aliorumque, uti nec fundamentum in sacris inveniunt, sic nec nos istas admittendas esse censemus. Quare tantum abest, ut sumorum Virorum Paraphrastum in mediis prolatis opinionibus in solidum subscribamus, ut potius dictum apud Rab. Meier in Talm. Cod. Chagiga & apud nos inveniet: **אכל תהלה ושרא שיחלה לברא**

S. 20. Restant autem adhuc declaranda hypothefes eorum, qui vivis quasi coloribus augurium per scyphum & **κτυλιχομαντείαν**, quo intelligi modo debeat, quam & supra demonstravimus, depingere volunt: at prima fronte ipsa horum sententia, falsas esse nec unquam approbandas ipsas se satis superque produunt. Sic Henr. Vrsinus in Anal. P. 1. sententiam de sortibus consultoriis in scyphum conjectis haud sufficienter probabit. Nec iis in conjecturis Otton. Gualtperii in Præc. Vers. Collat. acquiescere possumus, asserentis: Scyphum hunc peculiaribus quibusdam hieroglyphicis notis signatum fuisse, ut inter sacra seu mystica fuerit relatus, & eorum etiam numero habitum Iosephum, qui apud Aegyptios dicti sunt **ἱερογλυμματείς** de quibus Svid. Cal. Rhodig. Lib. 29. Cap. 16. sequentia habet: sacri Scriba **ἱερογλυμματείς** apud Aegyptios etiam futura vere prædicere poterant, quorum quidam Regi prædixit, genitum iratum vendam apud Israelitas, qui educatus Aegyptios afflicurus, Israelitas aucturus & virtute omnes superaturus & gloriam immortalem consecuturus, nullo de alio quâ Mose loquens. Quæ Hugonis Grotii de Sacrificiis Preparatoriis ad divinationem opinio, cui Fridlebius in Theol. Exeger. h.l. non dissonum vidimus, supra quædam de ea monuimus, satis a B. nostro Calovio destructam, si liber, vide in Bibl. Anti-Grotian. Et sane sunt hæ conjectura plurimum falsæ & a Veritate, quoniam omni ex sacris probatione & fundamento carent, alienæ, quibus nemo, si fontem clarissimum perpe-

atum habet, lapidem adjiciet. Ideo in iis refutandis, imprimis ubi nostræ dissertationis limites huc sibi maxime jubent, non multis immoramur; sufficit, si sententias suas hi Viri meliores probabant argumentis, uberiori iis responsionem haud negabimus. Interim conf. Calov. l. c. Danhauer, in Laët. Catechet. P. 3. Balduin. l. c.

§. 21. Ex his vero tam variorum opinionibus nunc productis & perspectis, nullam tam aptam atq; idoneam, quæ non vel verbalem lædat dispositionem, vel sensum a Spiritu S. intentum, esse ad hunc locum declarandum, quisquis facile dijudicare poterit. Sententiæ enim, quibuscumq; etiam modis dicantur de divinationibus & auguriis Sanctitatem Josephi violant integritatemq; Vitæ ejus non parum labefactant, ubi potissimum his opinionibus de divinationum a nobis recensitis generibus contradicunt expressa Scripturæ loca Lev. 19. 26. 31. Lev. 20. 6. Deut. 18. It. 12. Eccl. 19. 20. 21. libiq; proposita, quibus omnes quocumq; modo fierent gentilium divinationes expressis verbis prohibita, omnibus diris devoentur. Et licet hoc verbum נחש de divinationibus interpretari velimus divinis, id maximo opere, quod nullo ex sacris loco hujusmodi significationem corroborare queamus, neq; Lexicographi ex ullo hæctenus Ebræorum scripto id comprobaverint, obstat & prohibet. Alias opiniones, supra, quoad fieri potuit refutatas, quas vide, studiose nunc prætermittamus. Qui verterunt, inquirendo, pervestigando, suæ sententiæ, si non subintelligant instrumentum & modum illicitum, minusque Josepho convenientem, nos magis pronos habent atq; faventes. Cautioribus tamen utimur explicationibus, si verborum נחש ויכרי נחש hanc significationem, quod nihil aliud, nisi accurata & prudens conjectandi & inquirendi ratio per eadem indigetur ac declaretur, statuimus, atq; hinc, quo semel admissio, ut omnes ex tam diversis opinionibus ortæ difficultates, quæ negotium hoc multum implicarunt, dispalescerent, certissime speramus. Lexicographi quoq; unanimi consensu hunc verbi significationem, qui ipsi Spiritui S. familiaris est, amplectuntur. Sic Laban precatur Iacobum, ut apud se maneat, dixit כנחשתי ויכרי יהוה בנלחי Conjectavi Luth. Ich spühre, non auguratus sum, quod Deus benedicat mihi propter te Gen. 30. 27. Eodem modo 1. Reg. 20. 33. נחשן וימהרו ויחלוטו הממנו isti conjectabant &c. Sic in hoc nostro Capite v. 15. ita hoc verbum sumitur, & ad magis sententiam nostram approbandam, particula כן omissa, adducitur a Josepho dicente: הלוי ירעתם כי נחש ויכרי נחש. ubi Luth. per Errathen fonte, optime & felicissime interpretatus. Sic in alius lingvis hujus verbi significatio quoq; hæc obtinet: Plin. Lib. 7. Ep. Com. Fac. Auguror, inquit, nec me fallit augurium, historias tuas immortales fore. Sic. Ovid. Lib. 3. El. 4. de Ponto:

Vt desunt vires, tamen est laudanda Voluntas,

Hac ego contentos, auguror, esse Deos.

At enim vero adhuc dubium de particula כן, quam organum alias, instrumentum, & causam significare constet, videri possit nobisq; objici. Hinc & hoc discutiamus, respondendo; vel Præpositionem כן λενω στωως positam esse, ut: Job. 16. 10. Ps. 55. 19. Thren. 1. 17. vel notare objectum inquisitionis, & hinc Accusativum, ut: Gen. 31. 7. Cap. 34. 1. Cap. 37. 2. Ps. 72. 3. Prov. 9. 5. vel interdum ut genius lingvæ est, repeti pleonastice & Antistrophon efficere, ut: 1. Paral. 8. 23. Job. 18. 8. Hof. 13. 9. vel per eis, in, aut usq; ad, sic Gen. 11. 4. Lev. 16. 22. Ps. 19. 5. ut hic locus in N. T. Rom. 10. 18. reperitur, Prov. 30. 19. Jer. 28. 1. commode posse hic explicari. Et nos quod hæc particula כן, uti monuimus v. 15. iis verbis non repetatur a Josepho, certissimos reddit & confirmat. Simplicissimam itaque omniumque verissimam hujus fontis explicationem putamus sequentem: Nonne hic est Scyphus meus argenteus, & quo bibit Dominus meus, & ipse conjectando conjectabit eum amissū, pessimā rem fecistis.

99 A 6912

sb.

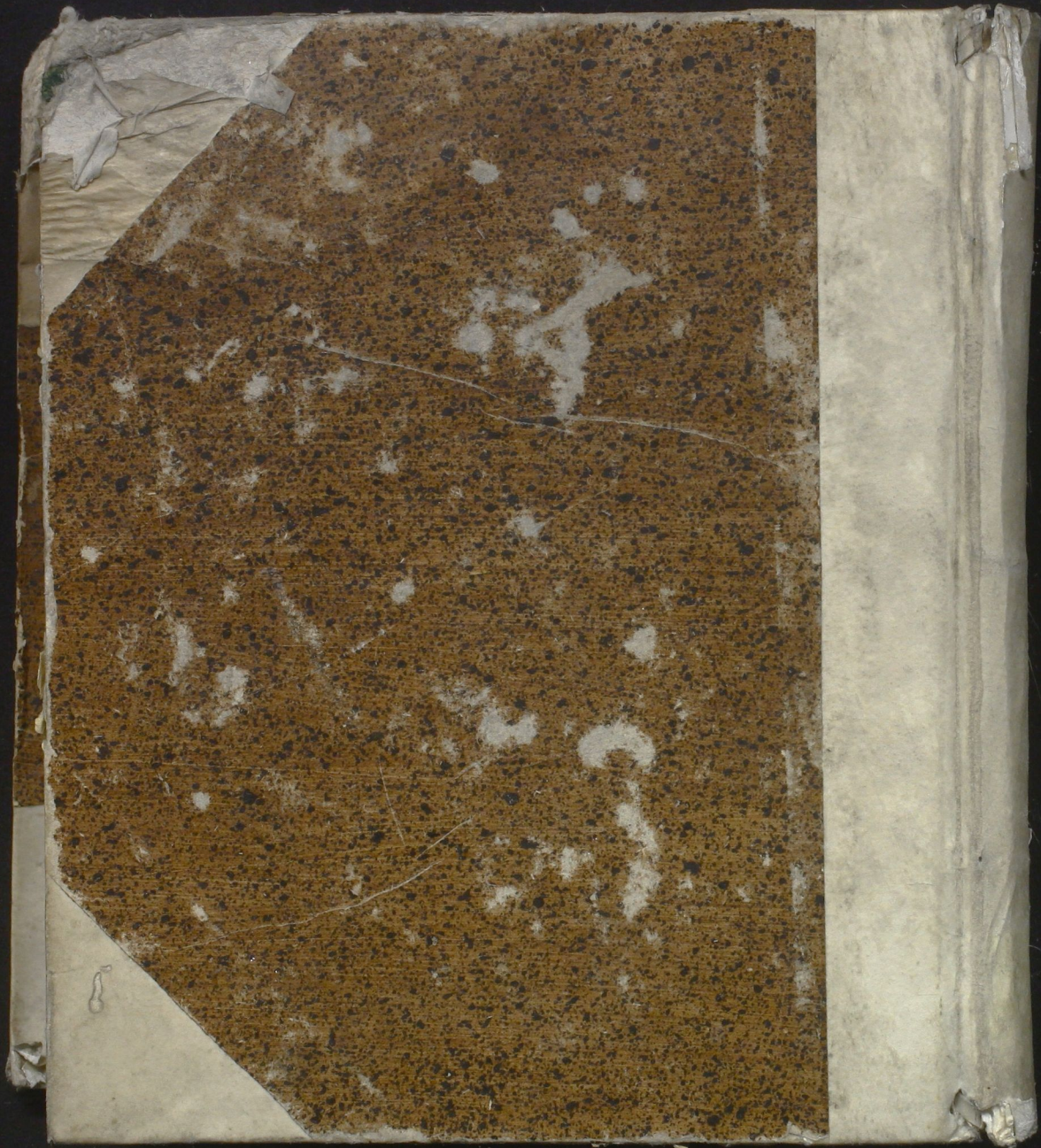
6078

VD 17

Zehr o. Kan.

26

כ"ה

AVSPICIIS
*RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI,
SERENISSIMI DOMINI,
DOMINI
FRIDERICI AVGVSTI,
PRINCIPIS REGII ET ELECTOR.
SAXONICI HEREDIS,*

&c. &c.

DISPVATIONEM PHILOLOGICAM,
DE

ג ב י ע ה י ד ס ק

ex Gen. Cap. 44. v. 5.

CENSVRÆ ERVDITORVM PVBLICÆ SISTVNT,
PRAESES

M. IOH. CASPAR. *Brause/*
ROSVINO-MISNIC.

RESPONDENS

MAVRITIVS GVILIELMVVS *Wagner/*
MARTISBURG.- MISNIC.

Ad d. VI. Martii Anno Christi 1706.

*In Auditorio veteris Collegii,
Horis Pomeridian.*

VITEMBERGAE,
PRELO CHRISTIANI SCHROEDTERI, ACAD. TYP.

